

Remissvar över "Vägval och Vilja" kapitel 1 - 12

Studieförbundet Vuxenskolan (SV) avger följande yttrande över den första delen av "Vägval och Vilja". Vi vill samtidigt påminna om våra synpunkter på kapitel 13 som behandlar en del av de punkter som också avhandlas i denna omgång.

Vi framhärdar i uppfattningen att kapitel 13 "Om statens syften och mål med stödet till folkbildningen" är den viktigaste delen och att det avsnittet rymmer grundfrågan om folkbildningens framtida roll och självständighet.

Fyra stycken grundprinciper

Den första grundprincipen är begreppet fritt och frivilligt som måste utgöra grundbulten i folkbildningspolitiken. Det förhållningssättet markerar att en folkbildning, värd namnet, står fri från statlig styrning. Det handlar främst om rätten för medborgaren att ha tillgång till ett verktyg som gynnar mångfald och därmed en demokratisk utveckling. Detta står inte på något sätt i en motsatsställning till att kvalitetssäkra verksamheten. Snarare är de varandras förutsättningar.

SV utgår ifrån respekten för människans frihet. Varje människa har unika särdrag, egenskaper och drömmar att förverkliga. I vår bildningssyn ligger därför att möta människor på individens egna villkor. Bildning är en process som formar våra tankar och personligheter. Det räcker alltså inte med överföring av information för att få kunskap. Informationen behöver värderas, integreras, förstås och mogna till insikt.

Studieförbunden och folkhögskolorna måste tydligare lyfta fram värdegrundsfrågor och värna sin egen profilering. Dagens tio nationella studieförbund och drygt 100 rörelsedrivna folkhögskolor, som på sikt kan bli fler, står på olika värdegrund, ser på saker med olika ögon och fokuserar på olika verksamheter. Det är en unik resurs som bygger på MÅNGFALD och SÄRART! Folkbildningen främjar tolerans.

Den andra grundprincipen handlar om att folkbildningen gör skillnad för individen och därmed samhällsutvecklingen. Många individer och grupper får genom folkbildningen en röst, växer som individer och stärks därmed i sin medborgarroll. Det handlar konkret om demokratibygnad.

Detta måste vi bli tydligare på att berätta.

Den tredje grundprincipen är att vår legitimitet avgörs i vad mån medborgaren uppfattar att vi har en betydelse för hennes/hans möjlighet att växa. Folkbildningen måste ständigt visa att vi tar ansvar för att forma mötesplatser där människors tankar och åsikter möts och bryts – oavsett det är i lokalen och/eller på nätet -, till att vi stärker den enskilde individens kunskap och kompetens. Folkbildningen skall fungera som en murbräcka när det gäller att möta nya grupper i nya miljöer.

Folkbildningen skall finnas, sprida kunskap och bilda nätverk där människor möts och samtalar. Begreppet "vita fläckar" används gärna för att beskriva att vi saknas i sk utanförskapsområden – och det är helt riktigt – men det finns anledning att påpeka att folkbildningens "vita fläckar" också finns

- såväl på landsbygden som i staden
- såväl i medelklass- som utanförskapsområdena
- såväl i den fysiska som den virtuella mötesplatsen

Den fjärde grundprincipen handlar om att värna och lyfta fram folkbildningens speciella pedagogik, den som gör oss unika och därmed motiverar vår särskilda plats och roll.

I ett läge när konkurrensen hårdnar och allt fler aktörer ger sig in på "bildningsmarknaden" blir det allt viktigare att folkbildningen hävdar sin särprägel.

I dessa grundprinciper ligger den framtida utmaningen.

Några centrala nyckelbegrepp

Med detta som utgångspunkt har vi valt att formulera några generella utmaningar som vi menar folkbildningen i allmänhet och studieförbunden i synnerhet står inför. Vi definierar dem som nyckelbegrepp kring vilka vi menar att den fortsatta dialogen om folkbildningens "Vägval och Vilja" kan/bör fokusera kring:

- Folkbildningens uppgift är att bidra till att demokratisera demokratin
- Folkbildningen gör skillnad för individen och därmed samhället
- Folkbildningen är en oberoende och självständig samhällskritisk röst
- Folkbildningen behövs för att tydliggöra sambandet globalt perspektiv och lokal förankring i en värld där gränserna spelar allt mindre roll
- Folkbildning och bildning går hand i hand
- Folkbildningen är avgörande för ett brett kulturliv där deltagarperspektivet "av och med" står i förgrunden
- Folkbildningens utgångspunkt är medborgarperspektivet där begreppen fritt, frivilligt och självständigt är fokus och inte politiska överenskommelser
- Folkbildningen har ett särskilt ansvar för att stärka det mångkulturella perspektivet
- Folkbildningens själ är mötet mellan människor oavsett det sker på nätet eller i form av fysiska mötesplatser
- Folkbildningens uppgift att ge verktyg för att tolka och förstå omvärlden blir allt viktigare när informationsfloden och fragmentiseringen växer
- Folkbildningen står för mångfald och tillgänglighet i dess bredaste mening

Det är genom vår verksamhet som det avgörs om vi förmår gå från ord till handling. Studieförbundet Vuxenskolan har startat en bred dialoggrunda i våra avdelningar kring dessa nyckelbegrepp.

Studieförbundet Vuxenskolan har som en av sina strategiska prioriteringar att öka vår roll som samhällsaktör och därmed aktivt opinionsbilda i angelägna samhällsfrågor. Ett av våra verktyg i det arbetet är **SV Arena**, offentliga dialogmöten som lyfter angelägna frågor i ett lokalt perspektiv. På flera av de områden som nämns i "Vägval och Vilja" pågår sådana aktiviteter vilket breddar diskussionen.

Kommentarer till respektive avsnitt

Nedan följer några kommentarer kring några av de olika avsnitten. Vi har valt att inte slaviskt följa upplägget i materialet utan istället lämna kommentarer.

1. Folkbildningen och demokratin

Vilka är bristerna i den svenska demokratin?

- Debatten i Sverige är för mainstream. Folkbildningens uppgift måste vara att lyfta och stärka svagare röster och därmed bidra till att nyansera och bredda samhällsdebatten. Media har ett stort inflytande på agendan och därför är det av största vikt att det finns en mångfald och bredd i det svenska mediasamhället på samma sätt som det är viktigt att det finns en mångfald inom folkbildningssverige.

- Stockholmsdominansen i samhällsdebatten är en risk för demokratin. Studieförbunden bör fortsätta verka som en sund motpol mot detta genom att rikta sin uppmärksamhet mot hela landet.

SV har som en av sina huvudmål att utveckla vår samhällsaktörsroll vilket bl a sker via vårt koncept SV Arena, vårt Unity-projekt i utanförskapsområden samt vårt arbete tillsammans med personer med funktionsnedsättningar.

Folkbildningens roll måste vara att i konkret verksamhet ge människor en röst.

2. Folkbildningens roll för lokal och regional utveckling

Vår analys bygger bl a på att vi ser att framtida nationella prioriteringar och avvägningar samt tillväxtanalyser i allt högre grad kommer att utgå från de lokala och regionala analyserna. Det ställer krav på folkbildningen att bli än tydligare som aktör. Utformandet av kompetensplattformar, integrationsarbetet och de regionala kulturplanerna är bara tre exempel på områden där folkbildningen måste agera aktivt och inte uppträda som passiva betraktare. Folkbildningen måste ta plats.

Redan i dag arbetar folkbildningen i en bred samverkan med det lokala föreningslivet och civilsamhället. Den styrkan måste utvecklas.

I dialogen med kommunerna har folkbildningen hittills misslyckats med att klargöra den betydelse vi spelar som lokal kraft. Om vi inte förmår "berätta berättelsen" riskerar vi att förtvina och hamna mer i en "beställar-utförar" modell än att agera som en självständig lokal utvecklingskraft.

3. Folkbildningen och det civila samhället

Folkhögskolor och studieförbund måste utveckla sin förmåga att möta de nya föreningar och informella nätverk som växer fram. Folkbildningen kan erbjuda stöd och redskap för att upprätthålla nätverkens verksamhet. Studieförbunden har mycket att vinna på att utveckla en social sida för att kunna möta moderna människors sociala behov.

Det är också väsentligt att den starka tradition som dagens studieförbund och folkhögskolor utgör inte uppfattas som en begränsning när nya strukturer och organisationer etablerar sig. En sådan attityd kommer att missgynna folkbildningen.

Den betydelse som överenskommelserna mellan staten, SKL och civilsamhället fått är i många stycken av godo men det finns en uppenbar risk att det förstärker ett "beställar-utförare" perspektiv som kan urholka det "fria och frivilliga". Detta måste folkbildningen och civilsamhället vara mycket uppmärksam på.

4. Folkbildningen, livslångt lärande och demografiska utmaningar

En stor utmaning för folkbildningen är att våga satsa på de grupper som är minst engagerade i att delta i "det livslånga lärandet". I tider när många söker sig till folkbildningen – inte minst folkhögskolorna – är det av största vikt att vi prioriterar resurser till dem som vi har längst till såväl köns- ålders- som verksamhetsmässigt. Detta handlar ytterst om vår legitimitet och därmed om den roll som folkbildningen skall spela.

5. Folkbildningen och utjämning av utbildningsklyftor

Att minska utbildningsklyftorna är ett viktigt och grundläggande demokratimål (se också punkt 1).

Det är ingen tvekan att folkbildningen har ambitionen att verka för minskade utbildningsklyftor men som vi pekar på under punkterna tre och fyra ovan så gäller det att nå rätt grupper i rätta miljöer. Det är i mötet mellan individer med skilda bakgrunder som folkbildningens pedagogik spelar en avgörande roll.

”Vägval och Vilja” pekar på att FBRs rapport visar att studieförbunden inte fullt ut lyckas mäta hur verksamheten minskar utbildningsklyftorna. Folkhögskolorna har i detta avseende enklare att göra just den typen av mätningar.

I den enklaste av världar kan varje insats stämmas av mot ett uppnått resultat. I verkligheten är läget betydligt mer komplicerat. Ta exemplet med den unga tjejen/killen som via musik- och dansverksamheten får upp ordning på sitt liv och får tillbaka intresset att ta upp sina studier för att exempelvis kunna starta eget. Vad är hönan och ägget!

6. Folkbildning och personer med funktionsnedsättning

SV har valt att i första hand prioritera arbetet tillsammans med grupper med intellektuella och kognitiva funktionsnedsättningar. Arbetet med dessa personer och grupper skiljer sig från personer och grupper med andra funktionsnedsättningar. Det är viktigt att folkbildningen markerar detta och inte utgår ifrån att verksamhet riktad till personer med funktionsnedsättningar är jämförbar och kräver samma resursinsats.

Kompetensutveckling kopplat till studiecirkelledare och personal samt utvecklingen av våra material, inte minst lätt-läst, är utvecklingsinsatser som är viktiga ingredienser i vårt arbete.

SVs tillgänglighetspolicy bygger på principen att våra lokaler, vår verksamhet samt vår information/kommunikation skall vara tillgängliga för alla oavsett funktionsnedsättning.

Vi är övertygade om att det också framöver behövs särskilt riktade pengar – förstärkningsbidrag – för verksamhet till dessa grupper. Utvecklingen av den kommunala handikappomsorgen och rätten för individen att själv kunna välja när/hur/var hon/han skall ta del av verksamhet är en grundläggande mänsklig rättighet.

7. Folkbildning i ett mångkulturellt samhälle

Den geografiska placeringen av studieförbund och folkhögskolor spelar en viktig roll för folkbildningen i ett mångkulturellt samhälle. Det gäller att folkbildningen fysiskt finns på plats med lokaler, personal och verksamhet utifrån ett mångkulturellt perspektiv.

Genom musik- och dansverksamheten når vi många, framförallt ungdomar, med olika kulturell bakgrund och erfarenhet. Den verksamheten är en viktig inkörsport för att nå nya grupper.

Arbetet mot utanförskap, segregering och diskriminering är prioriterat i SV men förmågan varierar över landet när det gäller att gå från ord till handling. Folkbildningen har ett särskilt ansvar att hjälpa till med att introducera nya svenskar i det nya land de lever i.

8. Folkbildning och kultur

Kulturverksamheten är en stor och viktig del av folkbildningens traditionella verksamhet. På många orter i landet är studieförbunden garanten för ett fungerande kulturliv. En folkbildande kulturverksamhet utgår ifrån principen där man utvecklar och gestaltar ”av och med” människor, framför att göra det ”för och om” människor.

Ett utvecklat stöd till studieförbundens folkbildnings- och kulturverksamhet är därmed den bästa garanten för att det samhälleliga stödet når varje by och stadsdel. Utan fungerande mötesplatser fungerar inte kulturen och i det samspelet är studieförbunden, men också många folkhögskolor, en spindel.

Risken och hoten består mest i det korta perspektivet i att de regionala kulturplanerna blir institutionernas och kulturpolitikernas egna ”baby” och att den breda kulturverksamheten som vi står för och som engagerar många får stå tillbaka. Studieförbunden måste vara aktiva i det regionala arbetet.

Även om studieförbunden idag står för ett brett kulturutbud måste vi samtidigt vara vaksamma på att inte fastna i alltför traditionella mönster vad gäller genomförandet av sådana aktiviteter. Samverkan med andra samhällsaktörer och nya grupperingar är härvidlag en nyckel för fortsatta framgångar.

9. Folkbildning och globalt långsiktig hållbar utveckling

Den roll som vi vill spela i dessa frågor har begränsats i takt med att bl a Sida valt en strategi där man tror på att statliga tjänstemän är bättre lämpade att skapa ett brett folkligt engagemang, skapa debatt, opinionsbilda, sprida information och kunskap hos allmänheten än att använda folkrörelsesverige. SV arbetar idag med såväl biståndsverksamhet, som information om internationella frågor i samverkan med organisationer som SILC, SIC Kooperation Utan Gränser, Fairtrade m fl. Där spelar folkbildningen roll genom våra pedagogiska verktyg och sin lokala närvaro.

SV har mycket att bygga på: Vi är en lokal kraft i hela landet och är redan idag ”de gröna näringarnas studieförbund”. Vi fokuserar på grönt entreprenörskap, mat & klimat, förnyelsebar energi och hållbar livsstil. Insikter och intresset för de globala sambanden växer fram ur ett intresse för de lokala förutsättningarna. Fortfarande gäller att frågorna vävs in i annan verksamhet. Ett exempel på det är att vi använder det stora, växande intresset för mat och matkvalitet till att också lyfta frågor om klimat, fattigdom, rättvisefrågor m m.

Samverkan med andra organisationer och med kommunerna är en förutsättning för ett framgångsrikt arbete.

10. Folkbildning och folkhälsa

Den största utmaningen för vårt samhälle är att nå de grupper som redan idag, kan man uttrycka det, är satta på undantag i den bemärkelse att man är lågutbildade. Forskning visar på ett tydligt samband mellan utbildningsnivå och en bra hälsa. Därmed är detta i grunden en jämlikhetsfråga. Samhällsutvecklingen och tillväxten mår därför bra av att resurser och styrmekanismer riktas just till de grupper som är i störst behov.

Erfarenheten visar att den offentliga hälso- och sjukvården inte når fram till de grupper som har de största behoven av förändring. Vill man nå en verklig förändring så är det genom folkbildningen och civilsamhället man skall verka.

SV arbetar med dessa frågor bl a genom Unityprojektet som verkar i utanförskapsområden, föräldrarstödsprogrammet (som riktar sig från småbarnsstadiet och upp till tonåringen) samt till personer med funktionsnedsättningar.

Forskning visar att en aktiv fritid, där man har roligt och känner sig uppskattad, är avgörande för en god hälsa för personer med funktionsnedsättning. SV har tillsammans med FUB (Föreningen för barn, unga och vuxna med utvecklingsstörning) tagit fram ett hälsokörkort riktad till dessa individer. Hälsokörkortet riktar sig också till personalen.

Medborgare som bor i kommuner som medvetet inte väljer att satsa på folkbildning riskerar att i dubbel bemärkelse hamna utanför. Tillgänglighet samt rätten att få ta del av insatser för att motverka onödig ohälsa måste få vara en självklarhet också för grupper med funktionsnedsättningar.

Folkbildningens grundidé att skapa en känsla av sammanhang, vara med att påverka sin livssituation och engagera sig i sin och andras livssituation är ett effektivt sätt att få ett bra liv och en god hälsa.